

Ahmet AYDIN¹

**ORHAN VELİ’NİN “ESKİLER ALIYORUM” ŞİİRİNE ELEŞTİREL
BİR YAKLAŞIM**

Özet

Orhan Veli, otuz altı yıllık kısa hayatına birçok şeyi sığdırmış, şiirden öyküye, çeviriden eleştiriye edebiyatın pek çok alanında eserler vermiştir. Özellikle şiir türündeki eserleri, yayımlandığı zamanda büyük yankılar uyandırmıştır.

O, şiirde ölçü ve uyağı yıkmış, onu günlük yaşamın ve sokaktaki insanın düşüncelerine indirgemiş, ayrıca geleneğe ve gelenekten beslenen simgeci şiir anlayışına da karşı çıkmıştır. Bu durum kendisinin ve sanatının eleştirilmesine hatta alaya alınmasına sebep olmuştur.

Orhan Veli’ye yönelik tepkiler incelenirken edebi dergilerin yanı sıra mizah dergilerindeki karikatürlere de bakmanın faydalı olacağını düşündük. Çünkü karikatür sanatının edebiyatı ve edebiyatçıları konu edinmeleri doğal olarak bizi karikatürün edebiyat araştırmalarında kullanılabileceği sonucuna da götürmektedir.

Biz de bu çalışmamızda Orhan Veli’nin “*Eskiler Alıyorum*” adlı şiirini muhteva olarak açıklamaya ve şiir-şair hakkındaki eleştirileri karikatürlerden faydalanarak anlatmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Orhan Veli, Eskiler Alıyorum, karikatür, şiir, şair.

**A CRITICAL APPROACH ON A POET OF THE ORHAN VELİ
“ESKİLER ALIYORUM”**

Abstract

In his short life of 36 years, Orhan Veli managed to fit many things in his life and presented many works of literature including poems, stories, translations, and literary criticism. Especially his poems became very influential on their publications.

¹ Arş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ahmetaydin2727@gmail.com

Orhan Veli demolished meter and rhyme in poetry lowering it to the everyday life and to the understanding level of average people in streets. He also opposed to traditional and symbolic poetry. This situation caused him and his art to be criticized and even ridiculed.

While researching the reactions against Orhan Veli, we thought that it would be beneficial to look into caricature magazines along with the literary ones. Since caricature includes literature and literary people as its subject matter, it is only natural to think that caricature can be used in literary studies.

In this study, we will try to explain the content of Orhan Veli's poem "I Buy Oldies" (Eskiler Alıyorum) and analyze criticism made against the poem and the poet by making use of caricatures drawn about them.

Keywords: Orhan Veli, Eskiler Alıyorum, caricature, poem, poet.

GİRİŞ

Asıl adı Ahmet Orhan olan Orhan Veli, 13 Nisan 1914 tarihinde, İstanbul Beykoz'da doğmuştur. Baba Mehmet Veli Kanık, 1881 yılında İzmir'de doğmuştur. İzmir ve İstanbul Mızıka-i Hümayun'unda çalışan Mehmet Veli Bey, daha sonra Cumhurbaşkanlığı Bando'su'nda çalışmış 1945 yılında şef olarak emekli olmuş ve 1953 yılında da vefat etmiştir. Anne Fatma Nigar Hanım ise 1894'te İstanbul'da doğmuş, 1962'de ölmüştür. Orhan Veli'nin kendisi gibi yazar olan iki kardeşi vardır: Adnan Veli Kanık ve Füzûzan Yolyapan. (Tatçı-Kurnaz, 2014: 3-13)

İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul ve Ankara'da tamamlayan Orhan Veli, daha sonra İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne girmiş, fakat buradaki eğitimini yarım bırakmıştır. Bir süre memurluk ve tercümanlık işleriyle meşgul olan Orhan Veli, bu işlerden istifa etmiş ve "Yaprak" adlı bir dergi çıkarmıştır. Bu dergi 28 sayı yayımlanmıştır.

Bazı işleri için Ankara'ya gelen Orhan Veli, gece sokakta yürürken bir çukura düşmüş ve başından darbe almıştır. Bu olayı önemsemeyip İstanbul'a dönen şair, birkaç gün sonra komaya girmiş ve İstanbul'da vefat etmiştir. (14 Kasım 1950)

İlk şiirleri 1936 yılında Varlık Dergisi'nde yayımlanan Orhan Veli, aruzu iyi bilen ve hece ölçüsüne vakıf bir şairdir. Çocukluk anılarını, aşklarını, yolculuklarını şiirlerinde işlemesi onun gözlem ve hafıza yeteneğinin hatırı sayılır derecede iyi olduğunu göstermektedir.

Ancak Orhan Veli'yi ön plana çıkaran hadise Oktay Rıfat ve Melih Cevdet ile beraber Cumhuriyet Devri Türk şiirinde inkılâp sayılabilecek bir olay olan Garip Akımı'nı başlatmış olmalarıdır. (Kaplan, 2011: 118)

Orhan Veli, Garip'in önsözünde, "vezin ve kafiye'nin şiiri yozlaştırdığı", "şiirin insanın beş duyusuna değil, beynine seslenen bir söz sanatı olduğu"nu belirtiyordu. Şiiri egemenliği altında tutan sınıfların beğenilerinin sonucu yerleşen kalıplaşmış öğeler kaldırılmalı, şairaneliğe son verilmeli ve şiir toplumun çoğunluğuna seslenmeliydi. Bu amaç da ancak yeni yollar ve yeni araçlarla gerçekleştirilebilirdi. (Kanık, 2003: 23-30)

Sanatta yeni yapılar ve yeni oluşumlar genellikle eskinin kırılmasıyla ya da yıkılmasıyla ortaya çıkmışlardır. Orhan Veli çok iyi bildiği eski şiiri dönüştürürken aynı yöntemi kullanmıştır. Aruz ölçüsüyle yazdığı eski biçimli ilk şiirlerine bakıldığında Veli'nin, bu şiirin

özelliklerini ne kadar iyi bildiği görürüz. Söylenegelen bir olaya göre, Orhan Veli aruzlu şiirler yayımlaya başladığı günlerde Yahya Kemal ile karşılaşır. Yahya Kemal'in ona aruzu ne kadar iyi kullandığını söylemesi üzerine, “*Aman efendim, biz o şiirleri alay olsun diye yazıyoruz.*” diye cevap verdiği söylenmiştir. (Fişekçi, 2011: 113)

Orhan Veli ve arkadaşlarının, Türk edebiyatında “*Birinci Yeni*” diye de adlandırılan bu anlayışları, şiirdeki söz sanatlarının ve parıltılı sözcüklerin egemenliğini yıktı. Sokaktaki insan şiire konu olurken, muhteva yerine biçim şiirde ön plana çıkmaya başladı.

Yaprak dergisi döneminde şiirde yeni eğilimler içine giren Orhan Veli, şaşırtıcılıktan, uzaklaşırken, duygulara, yaşama sevincine, gündelik yaşama ve sokaktaki insanların sorunlarına ağırlık vermeye başlamış; bu bağlamda eleştiri ve öyküler yazmıştır. Ayrıca Mevlana ve Hayyam gibi yazarlardan çeviriler de yapmıştır. (Bağcı, 2001: 243)

1. Şiirin Muhtevası:

ESKİLER ALIYORUM

Eskiler alıyorum

Alıp yıldız yapıyorum

Musikî ruhun gıdasıdır

Musikîye bayılıyorum

Şiir yazıyorum

Şiir yazıp eskiler alıyorum

Eskiler verip musikîler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam

Orhan Veli KANIK

“*Eskiler Alıyorum*” şiirinde Orhan Veli, eski eşyalar alıp satan bir eskici figürünü canlandırmaktadır. Bu eskici, hayatın çeşitli noktalarından şiir çıkaran bir şair özneyi anlatır. Bir eskici ki, mahallede avazı çıktığı kadar bağırmakta. Sesiyle insanları, kendinin geldiğine ikna edebilmelidir. İnsanlara faydalıdır da bu eskiciler. Kullanmadıklarını alıp seni o dertten kurtarırlar. Üstüne mandal bile verebilirler. Şairin tahayyül ettiği eskici de her şeyin (yıldızların, şiirlerin, müziklerin) eskisini alıp yenisini verir.

Şiir, biraz daha derin bir okumaya tabi tutulduğunda eskicinin, edebiyatın eskiyen yönlerini alıp yerine yepyeni bir edebiyat verme görevi üstlenen, yenilikçi şairleri temsil ettiği de söylenebilir. Bu eskici, eski şiirleri, musikileri sever. Onları alır ve değiştirir. Şiirin gerçek öyküsüne bakıldığında ise eskicinin, şairin kendisi olduğu ve kendini yenilikçi şairleri temsil mevkiinde görmekte olduğu söylenebilir.

“Eskiler alıyorum

Alıp yıldız yapıyorum”

Bir eskici gerçekte eskiler alıp satarken bir geçim kaygısı taşır. Oysa şiirdeki eskici, hayatın en basit en sıradan yaşamışlıklarından çekip aldıklarını, şiir olarak geri vermektedir. Bir mal değişimidir buradaki, ancak bu mal somut bir mal değildir.

"Musikî ruhun gıdasıdır
Musikîye bayılıyorum"

Yine bir kişinin musikiyi çok sevdiğini; musikinin ruhun gıdası olduğunu söylemesi; şiir yazdığını bildirmesi de somut olarak bir hikâye içermez. Fakat satır aralarına dikkat edildiğinde kendini hayatın içine katmak isteyen duyarlı bir şairin yaşamı sezilebilir.

"Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikîler alıyorum"

Şiirin bu kısmı biraz alaycı bir üslupla da olsa, Garip akımının, dolayısıyla da Orhan Veli'nin poetik görüşüne dair izler taşır. Görünüşte var olan hikâyenin ardında, Garip'in ve Orhan Veli'nin kendi gerçek hikâyesi vardır. Eskicinin eskileri aldığı ve yerine yenileri verdiğine dair sözler, Garip poetikasının şu son cümlesine bir göndermedir adeta: "*Eskiye ait olan her şeyin her şeyden evvel de şairanenin aleyhinde bulunmak lazım*" (Kanık, 2003: 31).

Garip akımı, bir eskici gibi, "eski" olan her şeyi silip yerine yenisini koyma çabasındadır. Orhan Veli ve arkadaşlarının yapmak istediği, artık modasının geçtiğine inandıkları şiir anlayışını değiştirip yerine yepyeni bir şiir anlayışı getirmektir. "Eskici" tabiriyle eski şiir anlayışıyla şiirler yazan şairlerden bahsedilme ihtimali de vardır. Onların hazin bir hikâyesi vardır. Onlar şiir yazar fakat eski şiir anlayışına göre yazdıkları için, aldıkları da yine "eski" olur. Bu modası geçmiş şiir anlayışında, özellikle Ahmet Haşim'de, musikinin yeri çok büyüktür ("eskici" de musikiyi bu nedenle çok sever). Çünkü ona göre şiir, sözden ziyade musikiye yakındır. Doğal olarak şiirleri de bir besteye benzer. Burada, eski şiir "şiir-eski-musiki" girdabında dönüp durur.

"Bir de rakı şişesinde balık olsam"

Bu son dizenin iki ayrı açıklaması olabilir. Birincisi; Orhan Veli'nin yazıları ve röportajlarından elde edilen sonuçlara göredir. "*Son Saat*" dergisi için Kemal Dalyan'la yaptığı bir röportajda Kemal Bey Orhan Veli'ye, balığın onun şiirlerinde sıkça geçmesiyle ilgili bir soru yöneltmek ister. Orhan Veli, daha soru tamamlanmadan söze başlar. Şöyle der: "*Durun. Onun (balığın) size bir tarifini yapayım: Balık, rakı şişesinde yaşayan bir mahlûktur.*" (Kanık, 2012: 352)

"Balık" deyince Orhan Veli'nin aklına "rakı"nın geldiği, onun bu sözlerinden anlaşılır. Rakıyı seven ama onu en çok, balıkla seven bir şairdir Orhan Veli. Bu ayrılmaz ikili onun en büyük zevkidir. Hem sıradan insanları anlatan hem de onların küçük, sıradan hayatlarına özenen

şair, rakı-balık keyfinin onları mutlu edeceğini bilir. 1947'de Yedigün dergisi için röportaj yapan Sait Faik, Orhan Veli'nin çok konuşulan “rakı şişesinde balık olmak” dizesini kendisine sorar. Orhan Veli'nin verdiği cevap şudur: “Yoksulluklar içinde yaşayan bir adamın hayatını anlatır o şiir. Böyle bir insan birçok şey ister. Esvap ister, yemek etmek ister. Bu arada rakı içmek de ister. Bu istek mübalağalı bir şekilde anlatılmıştır.”

Her yerde konuşulmaya başlayan bu mısranın asıl hikâyesi, yazarın arkadaşlarından Muvaffak Sami Onat'ın 10.12.1950 tarihli Zafer Gazetesi'nde şu şekilde anlatılmıştır:

“Bir gün kendisine 'bir de rakı şişesinde balık olsam'ı hakikaten şiir diye inanarak mı yazdığını sormuştum. “Hayır tabii!” dedi. Ama ne yapayım görüyorsunuz “Yazık oldu Süleyman Efendiye”yi yazmasaydım asıl şiirlerim okunmayacak, kendimi anlatamayacaktım. Garip'i o malum ve meşhur dize okuttu. Vazgeçemediğim'in okunması için kitabın sonuna o deli saçmasını koymaya mecbur oldum. Baksanıza destan gibi okunuyor mu? Bilseydim ona da böyle acayip bir mısra eklerdim.” Bu hareketi ve sözleriyle Orhan Veli, sakal bıraktığındaki manayı da anlatmış oluyordu. Alay edilmek, delilikle, züppelikle itham olunmak riskini göze alarak kendisini okutmayı bildi.”

Orhan Veli en çok Ahmet Haşim'in şiir anlayışıyla dalga geçmiştir. Yukarıdaki söz konusu olan meşhur “Bir de rakı şişesinde balık olsam” dizesinde Ahmet Haşim'in “Bir Günün Sonunda Arzu” şiirinden şu dizeye bir takılma vardır:

“Akşam, yine akşam, yine akşam

Göllerde bu dem bir kâmiş olsam”

(Ahmet Haşim'in şiiriyle dalga geçmeyen kalmamıştır. İşte Can Yücel'in Kamış şiirinden iki mısra:

“Akşam yine akşam yine akşam

Göllerde bu dem kılkamış olsam.”)

Orhan Veli'nin Ahmet Haşim'e bu kadar takılmasının sebebinin Asım Bezirci şu şekilde açıklamıştır:

“Elbette, bu şaka yollu takılmalar Ahmet Haşim'den çok, onun kişiliğinde eski şiir anlayışını yıpratmak için yapılmaktadır. Böylece Orhan Veli eskiyle savaşını şiirleriyle de yürütmüş olmaktadır. Ne var ki, bu davranışın Orhan Veli'ye -az da olsa- zararı dokunmuş, kimi şiirlerini araç düzeyine indirmiştir. Ayrıca yazıyla yapılacak bir görevin şiirle yapılması, Orhan Veli'nin kendi şiirine ayırdığı zamanı biraz kısmış, yıkıcılık eğiliminin bir süre yapıcılıktan ağır basmasına yol açmıştır.” (Bezirci, 2003: 49)

Cevdet Kudret, 1959'da kaleme aldığı “Açık, Kapalı” adlı kitapta; Ahmet Haşim'in dizesinin de o yıllarda yadırgandığını söylerken Orhan Veli'nin yaptığıнын temelini halk şiirinde de gördüğünü söyleyerek farklı bir görüş sergilemiştir. (Kudret, 1977: 56)

“Eskiler Alıyorum” şiiri, öykünün kahramanı olan bir eskicinin ağzından anlatılır. Anlatım birinci kişi ağzından yapılır. Başlangıç ve bitiş arasındaki uyumsuzluk, okuyucuyu şaşırtır. Ayrıca şiirinde ölçülebilen bir zaman olgusuna rastlanmaz. Genel olarak sadece

eskicinin yaptığı işten bahsedilmesi, öykünün geniş bir zaman diliminde yaşandığını düşündürür.

Şiirde eskici tarafından eski eşyaların toplandığı yer, açık bir mekândır. Bunun yanında bir de "fantastik" mekândan bahsedilir. Bu mekân, balık olmak isteyen eskicinin yaşamayı hayal ettiği "rakı şişesi"nin içidir. Şiirde ayrıca Orhan Veli'nin şiir anlayışı ironik bir anlatım tarzıyla anlatılır. Anlatıcı özne iyi bir gözlemcidir ve izlenimlerini aktarır ve şiir oldukça şaşırtıcı bir dizeyle biter.

2. Şiirin Karikatürlere Yansıması

Orhan Veli'nin yukarıda adı geçen şiirinde, eskiler, musikiler, yıldızlar, şiirler anlatılırken, aniden: "Bir de rakı şişesinde balık olsam" deyivermiştir. İşte bu istek birçok kişi tarafından yadırganmış, mizaha alınmış hatta yazar ve şiiri alay konusu olmuştur. Şairin bu mısrasıyla ilgili birçok karikatür çizilmiştir:

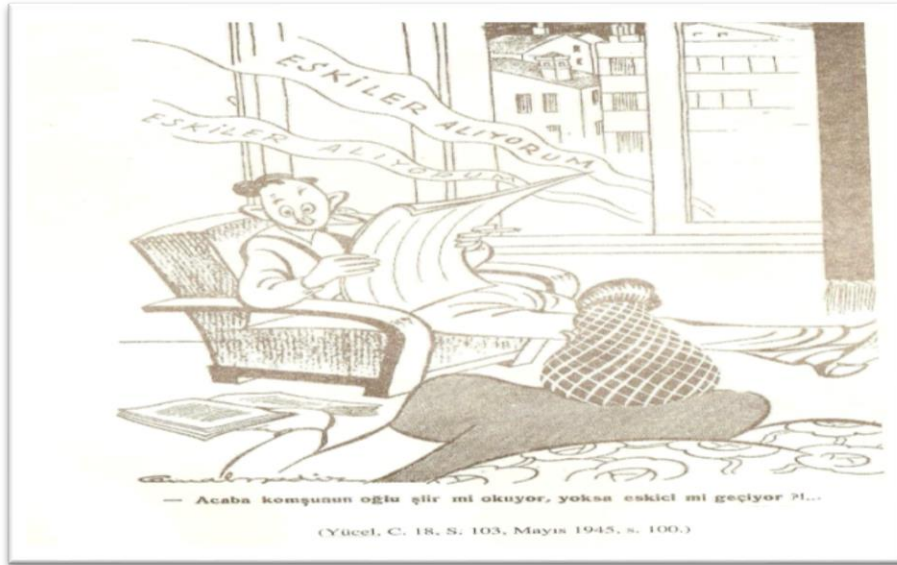
Karikatür 1: Semih Poroy, 19 Aralık 1988

Özellikle Ahmet Haşim'in çokça eleştirdiği şiir, aşağıdaki Semih Poroy imzalı karikatürde adeta can bulmuştur. Yazarın isteğini kendince gerçeğe çeviren Poroy, karşımıza ilginç bir manzara çıkarmıştır. Aynı zamanda çizerin yukarıdaki karikatüründe rakı şişesine girmeye çalışan balık aşağıdaki karikatürde amacına ulaştırılmıştır.

Karikatür 2: Semih Poroy, 19 Aralık 1988

Cemal Nadir'in Yücel dergisinde yayımlanan aşağıdaki karikatüründe; "Eskiler Alıyorum" sesini duyan adamın "Acaba komşunun oğlu şiir mi okuyor, yoksa eskici mi geçiyor?" diye düşünmesinin sebebi; özel bir şiir dilini reddeden Garipçilerin günlük konuşma dilinin alelade kelimeleriyle şiir yazıyor olmalarındandır. (Coşar, 2009: 1569)

Karikatür 3: Cemal Nadir Güler, Yücel, Mayıs 1945

Erdil Yaşaroğlu, aşağıdaki karikatüründe yazarın "rakı şişesinde balık olsam" mısrasına giden süreci kendince anlatmaya çalışmıştır.

Karikatür 4: Erdil Yaşaroğlu, Komikaze/ Dünyayı Kurtaran İnek

Yine Erdil Yaşaroğlu imzalı bir başka karikatürde de Orhan Veli ne dileyeyeceğine karar verememiş bir kişi olarak karikatürize ediliyor. “Rakı veya viski şişesinde balık olma” kararsızlığı içerisindeki Orhan Veli’ye arkadaşı “viskili dizeyi atmasını” öneriyor. (Coşar, 1571)

Karikatür 5: Erdil Yaşaroğlu, <http://www.orhanveli.net/sergi/karikaturler/erdil.htm>

Bir diğer Erdil Yaşaroğlu karikatüründe ise çizer, Alaaddin’in Sihirli Lambası’na telmihte bulunarak, Orhan Veli’nin isteklerini yerine getirmeye çalışan bir cin ile meşhur mısra arasında bağlantı kurmaktadır.

Karikatür 6: Erdil Yaşaroğlu, www.komikaze.net

Yazarın isteğinin gerçek olduğu bir başka karikatürde ise “Yeni Şair” bu durumdan pek de memnun değildir.

Karikatür 7: www.penguen.com

Orhan Veli, 2014 yılında 100. doğum günü olması dolayısıyla çeşitli etkinliklerle anılmıştır. Bunlardan biri de **"ORHAN VELİ YÜZ YAŞINDA"** adlı portre karikatür sergisidir. Bu sergide Orhan Veli ile ilgili birçok portre çalışması yapılmıştır. Aşağıdaki karikatür çalışmamızı anlatan en güzel karikatürler arasındadır:

Karikatür 8: Vahit Akça, <http://orhanveliyuzyasinda.blogspot.com.tr/>

SONUÇ

Orhan Veli'nin kendine özgü şiir anlayışı ve bir edebiyat duruşu olsa da eskiye karşı olan tavrı yüzünden birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Çünkü ortaya atılan ve çok yeni olan bu düşünce Geleneksel Türk şiirinin yüzyıllardan beri gelen kurallarına bir isyandı. (Bağcı, 2001: 242). Bu sebeple ve özellikle inceleme yaptığımız bu şiirle ilgili birçok karikatürle karşılaştık. Bu karikatürlerde çizerler, "Yeni Şair, Genç Şair" olarak adlandırılan Orhan Veli ve arkadaşlarının yazdıklarını "mide bulandırıcı, kötü, gülünç, tutarsız..." bulduklarını ifade etmektedirler.

Ancak sadece 36 yıl yaşayıp da şiirimizin kilometre taşlarından biri olmayı başaran, sokaktaki adamın günlük dilini şiirimize tattıran, şiirde ince bir mizahın, yalın bir dilin, yerginin ve ironinin ustası olmuş bir şairin, şiir anlayışımıza ve karikatür sanatının gelişimine katkısı olduğu gerçeğini de unutmamamız gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AKAY, Hasan (2009). *Şiire Yeniden Bakmak (Bir Yapıçözümleme Girişimi)*, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- _____ (2009). *Şiiri Yeniden Okumak (Bir Yapıçözümleme Girişimi)*, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- BAGCI, Rıza (2001). “Orhan Veli ve Geleneksel Türk Şiiri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 9, s. 237-254.
- BEZİRCİ, Asım (2003). *Orhan Veli*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- COŞAR, Said, (2009). “Karikatüristlerin ‘Garip’ Tepkisi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /I-II Winter*.
- EMİROĞLU, Öztürk (2011). *Türkiye’de Edebiyat Toplulukları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (2011). *Şiir Tahlilleri-2 ‘Cumhuriyet Devri Türk Şiiri’*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- KANIK, Orhan Veli (2003). *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____ (2014). *Şairin İşi: Yazılar, Öyküler, Konuşmalar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KORKMAZ, Ramazan - ÖZCAN, Tarık (2011). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri (Ed. Ramazan Korkmaz)*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- KUDRET, Cevdet (1977). *Açık, Kapalı, Bir Bakıma*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- TATCI, Mustafa&KURNAZ, Cemal (2014). *Belgelerle Orhan Veli*, Ankara: H Yayınları.
- SAZYEK, Hakan (2010). “Modernizm Bağlamında Garip Hareketine ve Şiirine Bir Bakış”, *Hece Dergisi (Türk Şiiri Özel Sayısı)*, C. 53/54/55, s. 99-118.